

**Інтонаційні вправи для розвитку внутрішнього слуху
студентів-бакаврів з дисципліни сольфеджіо
спеціальності «Музичне мистецтво»**

Шурдак М. І.

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри Історії та теорії мистецтв

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Музичне мистецтво інтонаційне по своїй природі, а в інтонуванні втілюється насамперед його сутність. Тому значення інтонування як способу відтворення музики визначається тим, що завдяки йому музичне мистецтво функціонує для людей, в суспільстві. Така функція музичного мистецтва здійснюється в практичній, теоретичній та педагогічній діяльності музиканта-професіонала.

Інтонування розглядається не тільки як засіб виховання музичного слуху, але й як фактор, форма впливу на психіку студентів. Шляхом відтворення музики виховується їхній смак, здійснюється відтворення музичного матеріалу для інтонування, що і сприяє формуванню їх світогляду. Таким чином, спів по нотах (інтонування), поряд з музичним диктантом і слуховим аналізом фрагментів музики є одним із засобів слухового виховання, а в дисципліні сольфеджіо – в якості основного розділу роботи.

Виховання музичного слуху досягається шляхом систематичного вирішення конкретних завдань: розвиток пам'яті, збагачення її новими інтонаціями, виховання музичного смаку, вироблення активного внутрішнього слуху. Загальні цілі курсу сольфеджіо здійснюються шляхом активної роботи над різними формами: спів по нотах, музичний диктант, точне і виразне інтонування, слуховий аналіз. Серед великого розмаїття форм роботи однією з суттєвих вважається робота над чистотою інтонації.

Відомо, що найважливішим засобом музичної виразності є музична інтонація, в основі якої лежать інтервали. Тому, вивчаючи інтервали в курсі сольфеджіо, слід велику увагу приділяти виявленню суті музичної інтонації, що зумовлює характер музичного образу. Адже одні і ті ж інтервали несуть в собі різне емоційно-сміслові навантаження. Робота над чистотою інтонування інтервалів обов'язково проводиться в конкретних тональностях, тобто із врахуванням різних ступенів та мірою їх стійкості.

Наприклад, робота над секундами може розпочинатися зі співу гами чи після теоретичного осмислення структури гами (тонової будови гами в мажорі та в мінорі). Корисно тут скористатися наочним зображенням столбиці, де чітко видно (навіть по графіці) – наявність малих секунд, яких значно менше в гамі. На першому курсі доцільно підтримувати інтонування гами супроводом викладача.

Корисною є така форма роботи, як усні диктанти, тобто порівняно короткі і нескладні інтонаційні поспівки в простих тональностях. Вони виконуються після визначення тональності і настройки тричі, після чого чисто інтонуються, бажано з тактуванням. Таким чином, викладач намагається перевірити не тільки чистоту інтонації, але й розвиває музичну пам'ять студентів.

Універсальною вправою для роботи над різними інтервалами (в межах октави) може бути наступна комбінація звуків з прихованим двоголоссям :

Її можна виконувати як одноголосно (хвилеподібно), так і двоголосно, попередньо поділивши студентів на дві групи, як у висхідному, так і низхідному напрямках. Загалом виконання гам двоголосно є дуже хорошою формою для роботи над чистою інтонацією. Рухаємось за принципом від простого матеріалу до поступового ускладнення.

Досить проблемними у студентів є вправи на чистоту інтонування хроматизмів або альтерацій ступенів. Багатоголосне виконання вимагає від учнів постійного відчуття тоніки (опори на стійкі ступені I – III – V), особливо

якщо в мелодіях голосів час від часу з'являються хроматизми, що свідчить про відхилення з основної тональності. Як приклад пропонуємо фрагмент №651 з підручника М. Ладухіна [3, с. 47]:

В інших випадках хроматизми (або альтеровані ступені) є наслідком лише загострення ладових тяжінь, не пов'язаних із відхиленнями, як приклад фрагмент №693 з підручника М. Ладухіна [3, с. 49]:

Такі багатоголосні вправи можна пропонувати не лише для домашнього завдання, але й записувати під час занять (у вигляді письмових диктантів). Для закріплення корисно їх транспонувати в сусідні тональності і співати кожний голос почергово, або чергуючи верхній з нижнім. Звичайно, при виборі дво-чи триголосся слід орієнтуватися на загальний рівень групи, але з часом слід поступово ускладнювати виконувані вправи.

Наступним після двоголосся, складнішим етапом роботи над чистотою інтонації вважається інтонування акордів у тональностях (окремо та з розв'язанням, наприклад: T^5_3 , S^6_6 або $D^6_5 - T$, $D^4_3 - T$) та різних акордових послідовностей. Можна запропонувати виконати наступну каденцію: $T^5_3 - II_2 - VII_7 - D^6_5 - T^5_3$.

При інтонуванні акордів (окремо чи цифровкою) слід постійно наголошувати їх інтерваліку (велика терція чи мала терція), щоб не вийти за межі тональності. Адже, основна мета такого інтонування – прийти в кінці в ту ж «тоніку», з якої почали співати. Чим довша цифровка, тим важчим стає це завдання. Тому починати треба з коротких послідовностей (4-5 акордів) і працювати індивідуально з кожним студентом, добиваючись чистоти співу, вказуючи одразу на недоліки («несвідоме» заниження чи підвищення ступенів).

Для досягнення чистоти інтонування акордів існує спосіб «вужика», коли кожний наступний акорд починається з останнього звука попереднього. Складність даної форми роботи у тому, що тут відсутня постійна тональна опора, адже кожний акорд – в іншій тональності. Але це є чудовою вправою для подолання ладової інерції та є засобом «миттєвого» переключення з одного акорду на інший. Корисно виконувати таку вправу без фортепіано, але з періодичною перевіркою інструментом чи з розв'язанням в тоніку.

Працюючи над темою – септакорди в тональностях, можна запропонувати наступне завдання: заданий акорд, наприклад MM_7 від «ре» розв'язати в Т (по колу) як II_7 , III_7 , VI_7 – відповідно у трьох тональностях. Це виконання переслідує дві мети: як теоретичне осмислення процесу (доведення за правилом кола) та як інтонаційна сторона співу. Наприклад, можна також побудувати та заспівати послідовність у C-dur: $II_7 - VII_5^6 - D_3^4 - T$; або складніший варіант у B-dur: $III_7 - VI_3^4 - IV_2 - II_7 - VII_5^6 - D_3^4 - T$.

Звичайно, в процесі інтонування таких складних акордів обов'язково потрібно називати всі знаки альтерації, що принципово важливо для досягнення максимальної точності звуків. Так, крок за кроком, наполегливо долаючи всі труднощі, музикант виробляє навички точного інтонування, накопичує в своїй пам'яті необхідний йому інтонаційний запас, що в майбутньому безперечно допоможе в професійній музичній діяльності. Адже в процесі інтонування відбувається порівняння наступного з попереднім, встановлюється схожість і відмінність, повторність і варіантність, усвідомлюється нове як контрастне до попереднього.

Без інтонування неможливе не тільки відтворення музики, але й сприйняття, переживання, музичне мислення в цілому та особливо в професійній музичній діяльності. Досягнути осмисленого, виразного інтонування можна лише на основі добре розвиненого музичного слуху, що є одним з важливих складових музикантів-професіоналів.

Література:

1. Аерова Ф. Практичні поради з методики викладання сольфеджіо. Київ, 1974. 76 с.
2. Вейс П. Опыт применения наглядных пособий на уроках сольфеджіо. Ленинград, 1967. 42 с.
3. Ладухин Н. 1000 примеров музыкального диктанта на 1, 2 и 3 голоса. Москва, 1986. 87 с.
4. Незванов Б. Интонирование в курсе сольфеджіо. Ленинград, 1985. 184 с.
5. Якубяк Я. Деякі вправи з сольфеджіо. Київ, 1972. 41 с.